

УДК 81'373.2

Г. А. Колосова,

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», м. Київ

СТАТУС МІФОНІМУ CTHULHU У ПОВІСТІ ГОВАРДА ФІЛЛІПСА ЛАВКРАФТА «THE CALL OF CTHULHU»

У статті показані особливості функціонування специфічного ономастикону на позначення міфічних явищ у повісті Говарда Філіпса Лавкрафта «The Call of Cthulhu». У центрі уваги знаходиться визначення положення центрального оніму твору, а саме «Cthulhu», що відіграє одну з основних ролей у побудові текстового ономастичного простору. Автор розглядає питання співвіднесення такої власної назви з окремими підвидами міфонімі.

Ключові слова: власні назви, ономастикон, міфоніми, теоніми, демонологія.

STATUS OF MYTH PROPER NAME CTHULHU IN THE SHORT STORY OF HOWARD PHILLIPS LOVECRAFT «THE CALL OF CTHULHU»

This article shows peculiarities of functioning of specific onomastics, which is referred to the particular myth phenomena in the short story of American writer, journalist and poet Howard Phillips Lovecraft «The Call of Cthulhu». Onomastic is shown as a separate area of linguistic researches, which studies proper names, investigated in detail in works of different native and foreign scientists. Proper names function as a specific sign system that reacts on the changes in society and in nature, being the holder of the history and archeological memorials. In the centre of this research author possesses the status of the main proper name of this composition, namely «Cthulhu», as the name of pivotal creature in the story. This ononym plays one of the most important roles in the formation process of inner text onomastics space. Author concentrates her attention on the question of correlation of such proper name with separate subtypes of myth onomastics, defining its status between such proper names as myth antroponyms, myth zoonyms, teonyms and demonological proper names.

СТАТУС МИФОНИМА CTHULHU В ПОВЕСТИ ГОВАРДА ФИЛЛИПСА ЛАВКРАФТА «THE CALL OF CTHULHU»

В статье показаны особенности функционирования специфического ономастикона для обозначения мифических явлений в повести Говарда Филлипса Лавкрафта «The Call of Cthulhu». В центре внимания находится определение положения центрального онима произведения, а именно «Cthulhu», который играет одну из основных ролей в построении текстового ономастического пространства. Автор рассматривает вопрос соотношения такого имени собственного с отдельными подвидами мифонимов.

Ключевые слова: имена собственные, ономастикон, мифонимы, теонимы, демонология.

Постановка проблеми. Питання ономастики завжди привертало увагу вчених і визнаються достатньо актуальними на сьогоднішній день. Ономастика – розділ мовознавства, що займається вивченням власних імен, які детально досліджуються в роботах багатьох вітчизняних і зарубіжних лінгвістів. Виокремлення спеціальних ономастичних проблем із загального кола лінгвістичних виправдано положенням власних назв у мові, що визначає **актуальність** нашого дослідження, адже користуючись мовою, люди щоденно використовують власні назви (далі ВН).

Ономастичні реалії функціонують як особлива знакова підсистема, що є предметом сучасних лінгвістичних досліджень. ВН реагують на зміни, що відбуваються в природі та суспільстві, тому власні імена можуть слугувати хронологізаторами текстів, а також історичних та археологічних пам'яток, тобто виступати в ролі номінативних одиниць предметів та явищ дійсності. Через особливу консервативність ВН переживають епоху, в яку вони були створені, зберігаючи свідчення більш давнього стану мови, та містять значну мовну та позамовну інформацію, отримати яку можна лише лінгвістичними методами через безпосередній зв'язок з іншими гуманітарними науками, пов'язаними з дослідженням онімів [2, с. 422].

Предметом даного дослідження є особливий вид онімів – міфоніми, або імена вигаданих об'єктів (героїв, божеств, демонічних персонажів та ін.) будь-якої сфери ономастичного простору в міфах, епосах, легендах, казках тощо. Такі власні назви виступають контрастною групою до реалонімів, які іменують об'єкти та явища реальної дійсності в будь-якій сфері ономастичного простору. В центрі уваги нашого дослідження знаходяться міфоніми у повісті Говарда Філіпса Лавкрафта «Поклик Ктулху» («The Call of Cthulhu»), а особливо власне міфонім *Cthulhu*. **Метою** дослідження є надання комплексної характеристики та визначення статусу міфоніму *Cthulhu*.

Спірним є питання виокремлення міфічних імен у художніх творах, які зовсім не претендують на достовірність, проте позиціонуються з сюжетної точки зору саме як імена міфічних створінь. Типовим прикладом у такому випадку може слугувати твір американського письменника та журналіста Говарда Філіпса Лавкрафта «Поклик Ктулху». Даний твір є містичною повістю, що складається з трьох сюжетно зв'язаних частин. Основна сюжетна лінія концентрується на розлідуваннях, пов'язаних з культом божества Ктулху (*Cthulhu*).

ВН *Cthulhu* у творі об'ємом у 19 сторінок зустрічається 24 рази. Так англійською мовою Г. Лавкрафт використовує наступні комбінації або ж окремі слова з даним онімом: *great Cthulhu* (використовується 5 разів), *Cthulhu Cult* (3 рази), *great priest Cthulhu* (1 раз), *mighty Cthulhu* (1 раз), *dead Cthulhu's dream* (1 раз), *dreaded Cthulhu* (1 раз), теонім *Cthulhu* без додаткових епітетів (5 разів). В комбінаціях на вигаданій мові зустрічаються такі приклади: *Cthulhu fhtagn* (3 рази) без перекладу на англійську мову; та речення «*Ph'nglui mglw'nafh Cthulhu R'lyeh wgah'nagl fhtagn*» (2 рази) із перекладом на англійську «*In his house at R'lyeh dead Cthulhu waits dreaming*» (2 рази відповідно) [4].

На нашу думку, неможливо однозначно стверджувати, що міфоніми є виключно об'єктами вигадки. Стає зрозумілим, що тлумачення поняття «вигадки» подається з точки зору співвіднесення з реальною дійсністю для тих, для кого саме ці «міфи» були створені. Об'єктивна реальність так тісно переплетена у свідомості із суб'єктивною, що неможливо суперечити тому факту, що суб'єктивні уявлення, котрі також можна визначити як вигадані, є фактором, який відрізняє одну

людину від іншої, а також людську істоту від інших форм життя. В той же час, досвід сучасної науки (в широкому розумінні слова) не дозволяє нам охарактеризувати вимисел як дещо безсумнівно неіснуюче [1, с. 70].

Міфічні власні назви діляться на декілька основних підвидів. Однією з найросповсюдженіших груп є міфоантропоніми – імена людей у міфах, казках, які можна уявити як реально існуючих людей (наприклад, *Odyseus*). На контрасті з ними виступають міфоперсоніми – імена персонажів міфів, казок (наприклад, *Areadna*). Наступними групами є міфотопоніми – географічні об'єкти (*Atlantis*), міфозооніми – імена тварин (*Asrai*), міфофітоніми – назви рослин (*oak Proskurin*), та теоніми – імена божеств у будь-якому пантеоні (*Zeus*) [3, с. 13–14].

Ім'я *Cthulhu* з одного боку належить виключно вигаданому персонажу, а з іншого подається в творі як теонім, або ім'я божества, навколо якого створено цілий культ.

Проте, статус імені *Cthulhu* як теоніму також може бути неоднозначним. Якщо трактувати образ *Cthulhu* як персонаж демонічний, то така власна назва перестає бути теонімом. Так автор надає опис статуетки, в якій відображено образ Ктулху, який важко назвати «божественним» (в класичному розумінні цього поняття):

«Above these apparent hieroglyphics was a figure of evident pictorial intent, though its impressionistic execution forbade a very clear idea of its nature. It seemed to be a sort of monster, or symbol representing a monster, of a form which only a diseased fancy could conceive. If I say that my somewhat extravagant imagination yielded simultaneous pictures of an octopus, a dragon, and a human caricature, I shall not be unfaithful to the spirit of the thing. A pulpy, tentacled head surmounted a grotesque and scaly body with rudimentary wings; but it was the general outline of the whole which made it most shockingly frightful. Behind the figure was a vague suggestion of a Cyclopean architectural background» [4, с. 3].

Судячи з опису, автор представляє створіння як монстра, який одночасно нагадує восьминога, дракона і пародію на людську істоту, об'єднуючи в собі тварину, міфічну істоту і людину. Постає питання, чи може комбінація зооніму, міфоніму та антропоніму в кінцевому результаті стати теонімом? Чи можливо, що мається на увазі не божественна сутність, а, наприклад, демонічна? Адже, демонологія відображає уявлення народу про видумані, нереальні, втілені в яскраві, експресивні образи персонажів нечистої сили, котрі створюють фон «чужого» простору, як в географічному, так і сакральному змісті. Саме така ніша вигаданих персонажів володіє яскраво вираженою спадковістю: більшість лексичних одиниць, вибраних для позначення нечистої сили, наприклад, в казках, вибираються народом і залишаються в своєму первинному вигляді [1, с. 70]. Проте, ім'я *Cthulhu* не є народним. Воно було вибрано саме автором повісті Говардом Лавкрафтом і є породженням виключно його фантазії та персональним вибором.

З іншого боку, при згадуванні *Cthulhu*, у пересічній людини, навіть незнайомої з твором «The Call of Cthulhu», цей онім асоціюється у першу чергу з «восьминогоподібною» істотою. А це може привести до висновку, що природа цієї власної назви може бути міфозоологічною, базуючись на уявленні про доісторичні реліктові істоти.

Тобто, сам образ поєднує в собі реально-тваринне, міфічне та реально-людське, знаходячись на межі божественного та демонічного. З точки зору прихильників «Культу Ктулху» у творі, саме *Cthulhu* є теонімічним, тобто божественним. Поняття «*Cthulhu Cult*» в творі навіть виділяється великим літерами для підкреслення його важливості для сюжетної лінії.

З точки зору антагоністів такого культу, цей образ є виключно демонічним втіленням, як істоти, що одного дня прокинеться з-під землі під глибоким морем і захопить світ:

«This was that cult, and the prisoners said it had always existed and always would exist, hidden in distant wastes and dark places all over the world until the time when the great priest Cthulhu, from his dark house in the mighty city of R'lyeh under the waters, should rise and bring the earth again beneath his sway» [4, с. 8].

Або такий опис зовнішнього вигляду істоти, яку надає автор, звертаючи увагу на те, що дану сутність надзвичайно важко описати словами, знайомими людям:

«The odour rising from the newly opened depths was intolerable, and at length the quick-eared Hawkins thought he heard a nasty, slopping sound down there. Everyone listened, and everyone was listening still when it lumbered slobberingly into sight and gropingly squeezed its gelatinous green immensity through the black doorway into the tainted outside air of that poison city of madness... The Thing cannot be described – there is no language for such abysses of shrieking and immemorial lunacy, such eldritch contradictions of all matter, force, and cosmic order. A mountain walked or stumbled. God! What wonder that across the earth a great architect went mad, and poor Wilcox raved with fever in that telepathic instant? The Thing of the idols, the green, sticky spawn of the stars, had awaked to claim his own» [4, с. 18].

Таким чином, неможливо точно віднести онім *Cthulhu* ні до теонімів (для прихильників культу), ні до міфозоонімів (для широкого загалу, що асоціює власну назву *Cthulhu* в першу чергу з восьминогом), ні до жодної іншого конкретного підвиду міфонімів, а скоріше можливо його трактувати як ім'я носія міфічної сутності.

Отже, можна зробити висновок, що статус власної назви *Cthulhu* є досить спірним як у творі Г. Лавкрафта, так і поза ним. З одного боку, в тексті демонструється божественне начало істоти, що носить таке власне ім'я, автоматично включаючи такий онім в такий специфічний підвид міфонімів як теоніми. З іншого боку, ім'я *Cthulhu* асоціюється з демонічним явищем через детальні та суперечливі описи, які надаються істоті-носію такого імені, що співвідносить даний онім з такою фантастичною системою уявлень про світ як демонологія. Це автоматично позбавляє ім'я теонімічного статусу та виводить у ранг демонічного. Проте, перша асоціація, яка виникає у людини знайомої з твором «The Call of Cthulhu» поверхнево, або незнайомої зовсім – це істота, яка в першу чергу схожа на восьминога. Це дає змогу включити ім'я носія власної назви *Cthulhu* в підвид міфозоонімів. На нашу думку, найдоцільніше буде присвоїти такий власній назві статус імені носія міфічної сутності, що знаходиться поза межами загальноприйнятих класифікацій міфонімів.

Література:

1. Мищерикова М. А. Номинативные особенности английской сказочной демонологии / М. А. Мищерикова // Актуальные вопросы филологической науки XXI века : сборник статей по материалам III Всероссийской научной конференции молодых ученых с международным участием (8 февраля 2013 г.). Ч. 1. – Екатеринбург : УрФУ, 2013. – С. 70–77.
2. Плакида Г. А. Основні аспекти вивчення власних назв в англomовному мемуарному тексті / Г. А. Плакида // Наукові записки. – Випуск 117. – Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград : ПВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. – С. 422–425.
3. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии / Н. В. Подольская. – М. : Наука, 1978. – 200 с.
4. Lovecraft H. P. The Call of Cthulhu / H. P. Lovecraft. – *Weird Tales*, 1928. – Vol. 11, No. 2. – P. 159-78.